

FEATURES EDUCATIONAL WORK IN POLYTECHNIC COLLEGE

Summary

The article is devoted the problem of determination of maintenance of education of studying young people of the system of proftekhobrazovaniya. Going is exposed near the construction of conception of an educate work in a polytechnic college; organizational and pedagogical conditions of vocational college education as the main indicator of development of creativity of pupils. Determined that the educational work of the College was built by the system and is determined by the level of preparedness of graduates to professional and socially conscious creative activities, further self-development in personal and career plan.

Key words: polytechnic college, educate work, creation.

УДК: 373.61:65.012.4:37

Л. В. Хомяк

ПРОБЛЕМИ ПРОФЕСІОНАЛІЗАЦІЇ МЕНЕДЖМЕНТУ В МЕНЕДЖМЕНТ-ОСВІТІ

У статті аналізуються проблеми професіоналізації менеджменту та розглядаються аспекти взаємодії теорії і практики менеджменту, визначаються шляхи подолання проблеми професіоналізації менеджменту в менеджмент-освіті.

Ключові слова: менеджмент-освіта, професіоналізація, професійна підготовка менеджера.

Постановка проблеми. Сучасна економічна ситуація висуває нові, підвищені вимоги до професійних менеджерів, а також до їх кваліфікації та освіти. В Україні менеджмент-освіта постійно вдосконалюється. Одним із шляхів цього вдосконалення є професіоналізація менеджменту, частиною якої є професіоналізація менеджера. Основною складовою роботи менеджера зараз виступають професіоналізм, інтелект, творчий потенціал, загальна та професійна культура, усвідомлення власної ролі та значення. Протириччя, що виникло між вимогами, які висуваються до випускників економічних спеціальностей та наявними методами і змістом менеджмент-освіти визначило проблему, актуальність та недостатня розробленість якої стали підставою для вибору теми нашого дослідження.

Аналіз актуальних досліджень. Проблема взаємодії теорії та практики менеджменту проявляється в найбільш масових формах у спеціальних вищих навчальних закладах. Збільшення чисельності дипломованих менеджерів нових спеціальностей і спеціалізацій супроводжується зниженням якості підготовки. Комерціалізація процесу навчання, перехід вищів на виробництво освітніх послуг девальвує теоретичну основу навчання в результаті його адаптації на інтереси покупця (замовника, студента). Критерії якості, що вводяться у систему освіти на основі міжнародних стандартів, стають формально-атрибутивними.

Проблеми підготовки менеджерів достатньо розглянуті в науковій літературі. Загальні питання менеджменту, як науки, та професіоналізації менеджменту розглядалися наступними авторами як: Е. Коротков, А. Беляєв, О. Наумов, В. Тихоміров, В. Некрасов. Підвищенням якості підготовки фахівців, формуванням їх професійно важливих якостей займалися такі вчені, як: В. Безпалько, Т. Ільїна, І. Лернер, П. Підкасистий, О. Прядехо, М. Ретивих, Г. Рубіна, С. Симоненко, Т. Шамова та ін. Специфіку професійної підготовки майбутніх менеджерів висвітлено у працях: В. Алексеєвського, Б. Анікіна, О. Віханського, В. Єфремова, В. Зазикіна, Г. Зінченко, И. Кузьміна, В. Тарасова, В. Шепелем та ін.

Мета статті – проаналізувати стан проблеми професіоналізації менеджменту в менеджмент-освіті, розглянути аспекти взаємодії теорії і практики менеджменту та визначити шляхи подолання проблеми професіоналізації менеджменту.

Виклад основного матеріалу. В основу концепції вітчизняного менеджменту покладено поняття управління як виду діяльності людини в соціально-економічній системі. Вітчизняний менеджмент орієнтований на вирішення таких проблем: методології та організації управління; професіоналізації управління; ефективного поєднання методів формального і неформального

управління; використання особистісного фактора управління; виявлення суб'єктивних і об'єктивних тенденцій у формуванні системи інтересів і цінностей, що панують у суспільстві, пошуку нових форм організаційної побудови системи управління; гармонізації управління. Прагнення до універсальної концепції менеджменту і виділення її серед безлічі інших концепцій призвело до визначення "базової" (узагальненої) концепції менеджменту [1, с. 12].

Доказ можливості побудови такої моделі базується на трьох постулатах:

– будь-яке підприємство, незалежно від форми власності, характеру та масштабу господарсько-економічної діяльності, є автономним екземпляром одиничного суспільного виробництва;

– об'єктом управління в будь-якому підприємстві є його продуктивні сили, що знаходять своє відображення у відносинах між учасниками виробництва, які змушені розділяти корпоративні цілі;

– виробничі відносини мають природничо-наукові та гуманістичні компоненти.

Якщо розглядати теорію менеджменту як систему, то за системоутворювальні елементи можна взяти вихідні положення і ознаки знання, які дають можливість ідентифікувати їх, як безліч самостійних знанневих компонентів [2, с. 175]. До таких положень і ознак відносяться концепції, аксіоми, принципи, наявність мови та предмету опису, їх кількісної міри, підходів до вивчення й формування знань про предмет вивчення.

Практика у менеджменті розглядається як історична сукупність життєдіяльності суспільства, що спрямована на перетворення природи та самого суспільства. Зміни в середовищі і самих себе складають джерело знань людей, що породжує та розвиває їх свідомість, виявляє їх причетність до отриманих знань. Здійснення такого процесу називають усвідомленням, необхідною складовою професіоналізму в менеджменті. Теорія є відображенням об'єктивного світу у свідомості людини, тому зі змінами об'єктивного світу повинна змінюватися і теорія. На основі пізнання нових чинників у теорії виникають нові узагальнення, які, накопичуючись, призводять до того, що стара теорія замінюється новою теорією. Тому критерієм істинності у теорії менеджменту є практика [8, с. 23-24]. Сукупність знань у менеджменті формується на основі теорій за багатьма напрямками діяльності людини, у яких проявляється певна специфіка галузей знань, змісту теорій і практики.

Соціально-економічне середовище, що сформувалося в сучасній Україні як сукупність інститутів, які визначають зміст управлінської парадигми, не є досконалим. Воно не володіє інституційними формами адаптації управління до умов ринку. Суб'єкти національного капіталу в особі підприємців та менеджерів реалізують свої економічні інтереси в значній мірі шляхом присвоєння ренти, не вкладаючи великі фінансові й інтелектуальні інвестиції в технологічний розвиток та зниження витрат виробництва. Вони, як споживачі і замовники продукції освітньої системи, при цьому не є джерелом претензій до рівня підготовки менеджерів серед керівників вітчизняних підприємств [6, с. 108].

Розвиток професіоналізації менеджменту в національній економіці обумовлено її схильністю до подолання системних змін у цій сфері. Професійна підготовка менеджерів стає предметом особливої уваги. Якщо раніше вважалося, що достатньо мати певну економічну підготовку, щоб стати успішним менеджером, то в майбутньому знадобляться якісно нові управлінські знання, засновані на самопізнанні, системності, креативності, компетентності поведінки у мінливих умовах зовнішнього й внутрішнього середовища соціально-економічної системи (надалі СЕС). Професіоналізація менеджменту є складним і багатогранним поняттям, що включає вирішення проблем як освітнього, так і організаційно-економічного характеру. У сучасній літературі можна знайти багато трактувань цього терміну. Професіоналізацію, наприклад, визначають і як систему спеціальних знань, умінь, навичок, що одержує людина в результаті професійної освіти [4, с. 18]; і як цілісну систему спеціальної підготовки й розвитку компетентності управлінських кадрів для їх ефективної діяльності в сучасних організаціях [4, с. 18]; або як цілісний безперервний процес становлення особистості фахівця, який починається з моменту вибору майбутньої професії та закінчується, коли людина припиняє активну трудову діяльність [3, с. 466].

У практиці склалися наступні напрями професіоналізації менеджменту: менеджмент-

освіта, стандартизація освітніх програм, сертифікація фахівців, конкурси кращих у професії; громадські організації за напрямами менеджменту, підготовка наукових кадрів з управління у СЕС, внутрішньокорпоративне навчання, видавнича діяльність, конкретно-прикладні форми навчання за напрямами менеджменту, консалтинг, коучинг, довірче управління, аудит. Усе це різноманіття діяльності суспільства у сфері менеджменту характеризує її як найважливішу з тенденцій – тенденцію професіоналізації управлінської діяльності у СЕС на основі її диференціації і спеціалізації. Це свідчить про те, що без створення необхідних умов для підготовки менеджерів професіоналів та їх професійної діяльності неможливий ефективний розвиток СЕС.

Головною з проблем професіоналізації менеджменту видається проблема взаємодії теорії та практики менеджменту в найбільш масових формах, представлених структурами бізнесу та освіти. Докладаються всі зусилля для того, щоб професійна підготовка менеджерів забезпечила готовність майбутніх керівників до повсякденної роботи в сучасних умовах, які характеризуються не тільки високою динамікою ділового середовища, але й постійним збільшенням швидкості старіння знань. Це вимагає як від кожного фахівця, так і від організації в цілому, гнучкості, мобільності, здатності адаптуватися до постійних змін конкурентного середовища.

Практика вирішення цієї проблеми наводить на думки про кризу менеджменту і необхідність зміни управлінських парадигм. Криза у менеджмент-освіті свідчить про те, що знання застаріли і сформовані раніше концепції потребують перегляду. Одним із напрямів концепції модернізації вітчизняної освіти є створення умов для підвищення якості загальної та професійної освіти. Однак самі знання та їх компоненти не визначені у складі цих умов як структурно необхідні елементи в технології освіти.

Небезпека ослаблення фундаментальної підготовки полягає в неминучому зниженні ролі кафедри як центру наукової та навчальної діяльності, а також заміни традиційного спеціаліста бакалавром за фахом. Аналіз навчальних планів підготовки бакалаврів за спеціальністю свідчить, що спеціалізація здійснюється за рахунок фундаментальних дисциплін. Динамічні властивості зовнішнього середовища, зміни потреб у змісті підготовки менеджерів у період навчання, викликають інституційні проблеми у системі вищої освіти та потребу в нових формах пристосування до ринку освітніх послуг. У зв'язку з цим система вищої освіти повинна мати адаптивні властивості для підстроювання своїх характеристик під зміну завдань до рівня корисності та ефективності вузу. Логіка розвитку системи вищої освіти зведена до послідовності визначення загальних вимог до знань, навичок, визначення структури спеціальностей та вимог до якості підготовки, формування структури системи вищої освіти і стратегії на перспективу [9].

Застосування системного підходу для аналізу розвитку сучасного менеджменту як науки, виявляє низку його особливостей:

- сфера застосування менеджменту різноманітна, але суворої її класифікації немає, предметна галузь представлена різноманітними формами діяльності і сформованими тенденціями їх подання;
- відсутні принципи класифікації предметної галузі менеджменту, зв'язки менеджменту мало досліджені й не систематизовані;
- системні компоненти менеджменту не зведені в загальну структуру, що об'єднана єдиною концепцією; відсутні науково обґрунтовані уявлення про систематизуючі елементи менеджменту;
- теорія менеджменту розвивається, але вона не має комплексних інструментальних засобів управлінського впливу, що включають організаційні, фінансові, правові, соціальні та інші компоненти, які складають технологію управління;
- тенденція виникнення різного роду технологій, як способу реалізації відносин між людьми у різних сферах діяльності, набуває характер глобальної тенденції технології управління, аналогічної механізації та інформатизації;
- технології в менеджменті не мають чітких форм інструментарію, що ускладнює їх сприйняття як дидактичної складової теорії розробки і вибору для практичного застосування;

– відсутність систематизованих уявлень про вимірники, що застосовуються в менеджменті, і їх властивостях відображати економічну сутність відносин предметної області менеджменту ускладнює їх розвиток;

– виявлення багатьох напрямів у теорії менеджменту (інноваційний, інвестиційний, антикризовий та ін.) формування яких носить стихійний характер і виражається у прояві різновидів управлінських спеціальностей і безлічі спеціалізацій, що свідчить про відсутність критеріїв цілісності теорії менеджменту, наявності у них протиріч [7, с. 5].

Оцінка професіоналізації у практиці зведена до рівня відповідності вимог ринку праці до менеджерів вищого та середнього рівня управління, з одного боку, потреб і можливостей фахівців, з іншого. При цьому формування цих вимог актуалізує завдання вдосконалення самого спеціаліста з позицій: урахування специфіки адміністрування ділових процесів; системно-функціонального, інформаційного і структурного аналізу професійної діяльності топ-менеджера; перспектив розвитку інформаційних і комунікаційних технологій з метою забезпечення якості позиціонування компанії на ринку; формування в ринка розуміння і прийняття спеціаліста-менеджера в системі менеджмент-освіти. Особливості практики менеджмент-освіти, обумовлені специфікою управлінського процесу, суттєво послаблюють можливості вибору оптимальних управлінських рішень між потребами у веденні бізнесу і можливості менеджмент-освіти.

Перспективним є створення підручників нового покоління й нових форм, орієнтованих на принципово нові методи презентативності та освоєння знань. Виробництво подібних продуктів необхідно, щоб давати гарантії їх якості, незалежно від сфери професійної діяльності менеджера. Це допомагає зробити інформаційну продукцію тим, чим вона є: пакетами рішень, створеними на основі практичного досвіду і для практичного застосування [9, с. 25].

Головною формою створення знань про менеджмент стає навчання шляхом експериментування, тобто витяг знання з емпіричного досвіду людей і його затребуваність у суспільстві. Проблемними є первинність ідей розвитку науки менеджменту і критерії оцінки об'єктивності її категорій, що визначають рівень професіоналізму в управлінні СЕС. Основним завданням економічної діяльності залишається виробництво фізичного (матеріального) продукту або надання послуги. Поняття експериментування як основи освітньої системи пов'язують з такими способами збору інформації, за яких відкриваються можливості формування стратегій і одночасно вибору найкращої. Відсутність експериментування в економічній діяльності вишів обумовлює поділ процесу професіоналізації між економічними агентами у СЕС на тих, хто виробляє знання, і тих, хто користується його результатами. У підсумку все зайняте населення все більше залучається до процесу навчання, що відображають концепції людського капіталу і погляди на користувача знань про менеджмент як новатора-дослідника, користувача як креативного учасника виробництва знання [5; 34-35].

Інноваційна модель розвитку зумовлює попит на працю, здатну продукувати інновації або імітувати їх на своєму виробництві, освоювати наявні досягнення науково-технічного прогресу. Супутніми цьому процесу стають висококваліфіковані освітні послуги. Отримані знання не можуть гарантувати працівникові постійну затребуваність на ринку праці. Натиск постійно мінливих новацій викликає неодноразове оновлення кваліфікаційної і професійної підготовки спеціаліста-менеджера. Це зумовило виникнення ідеї про необхідність системи безперервної освіти, що вторгається і у сферу бізнесу. Мотивацією людей є можливість отримання відносно високого прибутку й підвищення посадового статусу.

Комерціалізація сфери освіти породжує ще одне протиріччя розвитку СЕС - вимог якості самих знань-компонентів і можливостей технології освітнього процесу щодо їх здійснення. В умовах ринку замовником змісту та якості освітніх послуг є бізнес (сукупність роботодавців, їхні громадські та професійні організації). У зв'язку з наявністю багатогалузевих напрямів спеціалізації бізнесу його вимоги як замовника не можуть бути абсолютними для вираження інтересів кожної зі сфер бізнесу. Це обумовлено і суперечливістю їх інтересів у відносинах СЕС. Тому адаптація теорії менеджменту під кон'юнктуру попиту (інтереси й потреби бізнесу) не є логічно обґрунтованою. Менеджмент як наука може стійко розвиватися і за наявності системної структури її функціонування. Розглянуті аспекти взаємодії теорії і практики

менеджменту є елементами процесу професіоналізації і реалізуються у його структурі.

Проблема взаємодії теорії і практики менеджменту проявляється у формі комплексного явища. Професіоналізація як діяльність зі створенню істотного для СЕС прошарку професійних фахівців менеджменту не є винятком. Зараз, у зв'язку з тим що прискорився розвиток нових соціально-економічних процесів в Україні, проблема методичного забезпечення процесу професіоналізації менеджменту є актуальною. Особливо це стосується ринку освітніх послуг, де якість освітнього процесу належить до найважливіших факторів успішного функціонування вищого навчального закладу як суб'єкта, який є господарює. Теоретичні розробки проблем якості освітнього процесу і, як наслідок, сучасних моделей управління якістю в освіті значно відстають від реальних потреб практики. Це стан обумовлений наступними обставинами:

- професіоналізація менеджменту як процес у вітчизняній практиці розвивається реактивно, відображаючи потреби економічних взаємодій СЕС різних рівнів;
- процес не структурований у всіх його ланках для цілей регулювання і підвищення його ефективності;
- розвиток великої теоретичної бази в галузі системного розвитку менеджменту не викликає відповідних системних перетворень його теорії;
- диференціація менеджменту не супроводжується явищами його інтегративності;
- відсутність критеріїв якості знань, як компонентів процесу професіоналізації менеджменту, створює ілюзію успішності і фундаментальності менеджменту як науки.

Розробка нових підходів до вимірювання рівня професійної компетентності менеджера, дослідження феномена лідерства, аналітичні дослідження успішної кар'єри в менеджменті розширюють розуміння особистості сучасного менеджера. Вони свідчать і про системну складність самого соціального феномена професійної особистості у менеджменті, формування і професійна самореалізація якої відбувається в умовах безперервної психологічної адаптації до мінливого соціально-економічного середовища.

Вивчення проблем формування професійної діяльності менеджера має велику традицію в контексті дослідження успішності та ефективності діяльності самого менеджера. Такий аспект являє собою інтерес у соціально-економічних умовах, що радикально змінюються. Актуальними залишаються проблема якості менеджменту, безперервності навчання, накопичення досвіду і формування компетенцій, професійної спеціалізації, менеджменту-експерименту в освітньому процесі на різних рівнях управління, технологічності у процесах освіти, селекції та виховання кадрів менеджменту високих рівнів.

Проблеми професіоналізації менеджменту є об'єктивними та важливими для теорії і практики менеджменту, а спроби їх дослідження актуальними. Проблемним є протиріччя між потребами суб'єктів у сфері професійного менеджменту та практикою менеджмент-освіти. Сутність протиріччя полягає у тому, що попри всю розробленість інструментарію менеджменту існує значна організаційно-методична обмеженість її застосування в освітньому процесі.

Висновки. Вітчизняна та зарубіжна практика засвідчують, що професіоналізація менеджменту - це складний процес формування у менеджера потенціалу цілком певних знань, навичок і досвіду розвитку особистісних якостей, таких як ділова активність, енергійність, тип мислення, лідерство та інших. Цей потенціал формується не відразу, а протягом тривалого часу освоєння та ведення професійної управлінської діяльності. Він потребує відповідних інституційних форм для створення сприятливих умов свого розвитку, одним з яких є накопичення критичної маси професіоналізму. Професіоналізм не досяжний без детального розгляду та визначення складу й особливостей сфери діяльності фахівців. Професійна підготовка менеджерів є складною багатоаспектною системою, яка є предметом особливої уваги як фірми в особі її керівництва, так і самого менеджера. Необхідна певна професійна підготовка і її послідовність для кожної групи менеджерів. В освітній сфері процес професіоналізації є настільки ж важливим, як і його результат.

Процес професіоналізації менеджменту є одним з елементів системології менеджменту як науки, що розвивається. Професіоналізм представляється як властивість особистості проявляти майстерність у своїй діяльності, що забезпечує досягнення бажаного результату навіть у специфічних (нештатних, непередбачених, складних) умовах. У системі менеджменту

професіоналізм проявляється як властивість суб'єкта управління, конкретної особи або інституційного органу в розробці, прийнятті та здійсненні управлінського рішення в діяльності СЕС.

Література

1. Аплетаяев М.В. Воспитание нравственных основ личности подростка в процессе обучения / Аплетаяев М.В. – Омск : ОГПИ - НГПИ, 1989. – 89 с.
2. Виханский О.С., Наумов А.И. Менеджмент : Учебник для экономических специальностей вузов / О.С. Виханский, А. И. Наумов. – М. : Высшая школа, 1994. – 224 с.
3. Душков Б.А., Королев А.В., Смирнов Б.А. Психология труда, профессиональной, информационной и организационной деятельности: Словарь [под ред. Б.А. Душкова; прил. Т.А. Гришиной]. – 3-е изд. – М. : Академический Проект : Фонд "Мир", 2005. – 848 с.
4. Жернакова М.Б. Формирование потенциала современного менеджера / М.Б. Жернакова // Современные тенденции развития системы обучения менеджменту. – М. : Российский государственный институт интеллектуальной собственности (РГИИС), 2009. – С. 33-46.
5. Звонников В.И. О выборе современной модели совершенствования "Системы управления качеством образования ГУУ" / В.И. Звонников // Материалы межд. н.-практич. конф. "Актуальные проблемы управления – 2006", 2 - 3 ноября 2006 года. – Вып. 7. – М. : ГУУ, 2006. – С. 34-35.
6. Иванова Н.Н. Дидактическая система формирования профессионально значимых личностных качеств у студентов - будущих менеджеров : дисс. на соиск. науч. степени канд. пед. наук : специальность 13.00.01 / Н.Н. Иванова. – Казань, 2003. – 253 с.
7. Ильина О. Формирование модели компетенции менеджера / О. Ильина // Менеджмент сегодня. – 2005. – №5. – С. 24.
8. Малин А.С. Система управления качеством образовательного процесса в вузе / А.С. Малин // Вестник университета "Развитие образования в области менеджмента". – 2006. – № 1 (6). – С. 20 - 24.
9. Марищук В.Л. Психические основы формирования профессионально-значимых качеств: автореф. дисс. д-ра. психол. наук / В.Л. Марищук. – Л. : ЛГУ, 1982. – 32 с.

Л. В. Хомяк

ПРОБЛЕМЫ ПРОФЕССИОНАЛИЗАЦИИ МЕНЕДЖМЕНТА В МЕНЕДЖМЕНТ-ОБРАЗОВАНИИ

Резюме

В статье анализируются проблемы профессионализации менеджмента и рассматриваются аспекты взаимодействия теории и практики менеджмента, определяются пути преодоления проблемы профессионализации менеджмента в менеджмент-образовании.

Ключевые слова: менеджмент-образование, профессионализация, профессиональная подготовка менеджера.

L. V. Khomiak

THE PROBLEM OF MANAGEMENT PROFESSIONALISATION IN MANAGEMENT EDUCATION

Summary

The article analyzes the problem of management professionalisation and examines the aspects of interaction of theory and practice of management, defines the ways of overcoming the problem of professionalisation of the management in management education.

Key words: management education, professionalization, training of managers.